

AİLELER

SIK SORULAN SORULAR (ve bazı cevaplar) (çeviri: Özlem Cangökçe-Yaşar & Seyhun Topbaş):

Lütfen yanıtı okumak için sorunun üzerine tıklayınız.

1. Evde çocuğumuzu iki dilli olarak yetiştiriyoruz; ama bu durumun onun dil gelişiminde gecikmeye neden olmasından endişe ediyoruz. İki dilli çocuğun dil gelişiminde gecikme olmasının kaçınılmaz olup olmadığını öğrenmek istiyoruz. Diğer bir deyişle, iki dillilerde gecikme normal midir?

Bebeklerin ve küçük çocukların erken çocukluk döneminde iki dili oldukça başarılı şekilde öğrendiklerine dair birçok kanıt bulunmaktadır. Dil gelişiminin erken aşamaları bir ya da iki dil öğrenen her çocuk için aynı zamanda gerçekleşmektedir. Örneğin, iki dilli çocuklar da tek dilli çocukların babıldadığı gibi babıldarlar, ilk sözcüklerini ilk yaşları civarında üretirler (tipik yaş aralığı 10-14 ay arasındadır) ve iki yaş civarında iki yada üç sözcüklü “cümleler” kurmak için sözcükleri bir araya getirirler (tipik yaş aralığı 18-26 ay arasındadır).

Tek dilli çocuklar ile karşılaştırıldıklarında, iki dilli çocuklar büyüdükçe dil kullanımları ve gelişimleri açısından bazı farklılıklar görülebilir; ama bu farklılıklar tamamen normaldir. Bunlar dil gelişiminde gecikme ya da dil bozukluklarına bir risk faktörü olarak dikkate alınmamalıdır. Örneğin, iki dilli çocuklar aynı cümle içerisinde iki dili birbirine karıştırabilir (ebeveynler için sıkça sorulan sorular bölümünde 4. Soruya bakınız) ve bir dilde sözcük ve dilbilgisini diğer dildekine göre daha iyi kullanabilirler. Daha iyi kullanabildikleri dil genellikle daha çok konuştukları ve duydukları dildir. Yeterli zaman ve fırsat verildiğinde, daha az kullandıkları dilde de yetkinleşeceklerdir.

Okul öncesi ve okulun ilk yıllarında, iki dilli çocukların sözcük dağarcığı tek dilli çocukların sözcük dağarcığına göre daha azdır; ama eğer iki dilin sözcük dağarcığı birleştirilirse ve bütün sözcüklerin çeviri karşılıkları dışarıda bırakılırsa, iki dilli çocuklar yaşlıları olan tek dilli çocuklar ile aynı ya da onlardan daha fazla sözcük dağarcığına sahip olacaklardır. Zamanla okul içerisinde, her zaman olmasa da çoğunlukla; iki dilliler tek dilli çocuklarla aralarında olan sözcük dağarcığı farkını en azından bir dil için kapatabilmektedir.

İki dilli çocukların okul öncesinin ilerleyen dönemlerinde ve okulun ilk yıllarında tek dilli çocuklara göre dillerinde ustalaşmaları biraz daha fazla zaman almaktadır. Örneğin, İngilizce’de geçmiş zaman pek çok düzensiz fiil (irregular verbs) içerir (dig-dug, sing-sang, catch-caught), bunun yanında geçmiş zaman için “-ed” alan fiiller de bulunmaktadır (talk-talked, help-helped). İki dilli çocuğun dillerinden biri İngilizce ise, yaşıtı olan tek dilli İngilizce konuşan çocuklara göre düzensiz fiillerde “dug” yerine “digged” diyerek ya da “caught” yerine “caught” diyerek daha fazla hata yapacaktır. Yine de, zamanla ve İngilizce’de yeterliliğinin artması ile özellikle okulda yazılı İngilizce’de, iki dilli çocuklar dillerindeki bu “ince” noktalarda daha da ustalaşacaktır.

2. Biz iki dilli ebeveynleriz, ama çocuğumuzu evde sadece toplumsal dili kullanarak tek dilli olarak yetiştirmeye çalışıyoruz. Yine de toplumsal dili (yetişkin göçmenler olarak) güçlü aksan ile konuşuyoruz ve ana dilimizde daha yetkiniz. Bu iyi bir fikir mi?

Öncelikle, çocuğunuzu evde ana dilinizi konuşarak iki dilli olarak yetiştirme tercihinizin çocuğunuzun toplumsal dili iyi bir şekilde öğrenmesi açısından herhangi bir risk faktörü oluşturmayacağını anlamanız önemlidir. Çocuğunuz toplum içinde ve okulda toplumsal dili öğrenmek için çok fırsata sahip olacaktır. Eğer tercih sebebiniz bu nedenle ise, çocuğunuzu tek dilli olarak yetiştirmenize gerek yoktur. İkinci olarak, ebeveynlerin dil yeterlilik düzeyleri çocuğun dil yeterliliğinin zayıf ya da güçlü olması açısından önemlidir. Sizler (ebeveynler) çocuğunuzla konuştuğunuz dilde nerdeyse ana dilinizmiş gibi yeterliliğe sahip olmalısınız ki çocuğunuz ihtiyacı olan zengin sözcük dağarcığını, karmaşık dilbilgisel yapıları iyi dil becerilerini geliştirmek için tecrübe edebilsin. Eğer rahat olmadığınız bir dilde konuşuyorsanız, çocuğunuza onun ihtiyaç duyduğu şekilde dilsel model olamayabilirsiniz; ayrıca zamanla çocuğunuzla ebeveynleri olarak yeterliliğinizin olmadığı bir dili paylaştığınız için karşılıklı konuşmalarda konu başlığı açısından sıkıntı duyabileceğinizi farkına varabilirsiniz. Biz genel olarak, ebeveynlerin mümkün olduğunca yeterliliklerinin olduğu dil ile çocuklarıyla iletişime geçmelerini öneriyoruz. Ev içerisinde toplumsal dilin kullanımı bazen kaçınılmazdır; ama evde çoğunlukla ana dilin kullanılması daha iyidir.

3. Eğer çocuğum konuşmaz ya da akranı olan iki dilli çocuklarla kıyaslandığında daha düşük bir performans gösterirse ne zaman bir uzman yardımı için başvurmalıyım?

(Lütfen ayrıca birinci sorunun yanıtına bakınız.)

Diğer iki dilli akranlarıyla kıyaslandığında konuşmada gecikme ve gelişimde yavaşlık iki ayrı konudur. Birinci olarak, iki dilli çocuklar erken dil becerilerine tek dilli çocuklarla aynı zamanda sahip olmaktadır. Örneğin, iki dilli çocuklar da tek dilli çocukların babıldadığı gibi babıldarlar, ilk sözcüklerini ilk yaşları civarında üretirler (tipik yaş aralığı 10-14 ay arasındadır) ve iki yaş civarında iki yada üç sözcüklü “cümleler” kurmak için sözcükleri bir araya getirirler (tipik yaş aralığı 18-26 ay arasındadır).

Bütün iki dilli çocuklar, bir dili diğerinden daha çok duymalarına bağlı olarak her iki dildeki aşamaları aynı zamanda geçemeyebilirler; ama önemli olan faktör bu aşamaları tek bir dilde karşılamış olmalarıdır. Eğer iki dile maruz kalan çocuk, tek dil konuşan bir çocuk gibiyse erken dil aşamalarını kazanmasında gecikme olabilir, gecikmenin kaynağı hakkında değerlendirme yapılması önerilir (lütfen neyin normal olduğu ile ilgili yaş aralığı olduğunu ve normal yaş aralığının sonlarında olan bir çocuk için gecikmeden bahsedilmeyeceğini unutmayınız).

İki dilli bir çocuğun dillerdeki yeterliliğini diğer iki dilli akranlarıyla kıyaslarken ise, öncelikle bir yada her iki dilde çocuğun yeterliliğinin düşük olup olmadığına bakılması önemlidir. Bir dil daha yavaş bir süreçten geçiyorsa bu durum iki dilli çocuğun diğer iki dilli akranlarına göre o dili daha az duyuyor ve kullanıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. İkinci olarak, algılanan düşük yeterlik sadece çocukların kendi aralarında bireysel farklarına bağlı normal sınırların bir parçası mı yoksa kaygıdan mı kaynaklandığını anlamaya çalışmak önemlidir. Eğer çocuk her iki dilde de diğer iki

dilli akranlarıyla kıyaslandığında fark edilir şekilde yavaş bir gelişim gösteriyorsa, değerlendirme için bir dil ve konuşma terapistine başvurulması tavsiye edilir.

4. 3 yaşında bir çocuğum var ve evde onu iki dilli olarak yetiştiriyoruz. “Bir ebeveyn bir dil” kuralını takip ediyoruz; ama oğlumuzun konuşurken iki dili birbirine karıştırarak konuştuğunu fark ettik. Bu onda dil bozukluğu olduğunun bir göstergesi midir?

Oğlunuzun dil kullanımıyla ilgili olarak anlattığınız “kod-karıştırma (code-mixing)” ya da “kod-değiştirme (code-switching)” olarak adlandırılmaktadır. Bütün iki dilliler her yaşta bazen kod-karıştırabilir ve bu dil bozukluğunun göstergesi değildir. Oğlunuz yaşındaki iki dilli çocuklar çeşitli nedenlerle kod-karıştırma yapabilmektedir. Çoğunlukla, o yaştaki bir çocuk yeterli olmadığı dilde bir konuşma yaparken daha fazla kod-karıştırma yapacaktır. (Küçük iki dilli çocuklar nadiren her iki dilde de eşit yeterliğe sahiptir.) Bazen, iki dilli çocuklar sözcükleri hangi dilde olduklarından ziyade çocuklara ne kadar tanıdık olduğuna göre seçmektedir; bu da bir cümleyi söylerken dilleri karıştırmalarına neden olmaktadır.

Araştırmalar, iki dilli küçük çocukların konuşma/sohbet eşlerinin dil becerilerine ve seçimlerine karşı oldukça duyarlı olduklarını göstermektedir. İki yaşındaki iki dilli çocuklar bile konuşurken konuşma eşlerinin dil seçimine göre dil tercihi yapmaktadır. İki dilli çocuklar özellikle ebeveynleri her iki dilde de akıcı olduğunda “bir ebeveyn bir dil” kuralına göre yetiştiriliyor olsun ya da olmasın konuşma sırasında kod-karıştırma yapabilirler. Çocuklar hangi dili kullanırlarsa kullanırlar anlayacaklarını bilirler. 4 yaş civarında, iki dilli çocuklar toplumda kullanılan dile duyarlı hale gelir ve hangi dili kamu alanlarında (public places) kullanmanın daha uygun olacağına ait farkındalık geliştirirler. Ayrıca 4 yaş civarında, iki dilli çocuklar tipik olarak her iki dilde yeterli sözcük dağarcığı geliştirirler; böylece konuşma sırasında sözcük boşluklarını doldurmak için kodları karıştırmak yerine bir dili tercih edebilirler.

İki dilli çocuklar ev ortamının dil özelliklerine konuşmacıya ya da bağlama göre dilleri ayırmayı gerektirse bile uyum sağlayacaklardır. Hatta iki dilli dil bozukluğu olan çocuklar bile aşırı şekilde kod-karıştırmazlar; ama normal gelişim gösteren akranları gibi hangi dili kullanacakları konusunda aynı seçimleri yaparlar.

5. Biz iki dilli ebeveynleriz ve iki dili birbirine çok sık karıştırıyoruz (kod-değiştirme). Çocukla konuşurken her iki dilli konuşmak ve kod değiştirmek uygun mudur?

(Lütfen ebeveynleri kod değiştirme yapmadığı halde kod değiştirme yapan küçük iki dilli çocuklar ile ilgili 2. Sorunun yanıtını da okuyunuz.)

İki dilli bir çocuğu yetiştirirken yaygın olarak kullanılan stratejilerden biri de “bir dil bir ebeveyn” kuralıdır. Bu strateji her iki ebeveynin farklı ana dili olduğu durumlarda ve bir ebeveynin diğer ebeveynin anadilini kullanmadığı durumlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bir dil bir ebeveyn kuralına göre, ebeveynler çocuklarını sadece ana dillerine yönlendirmelidir ve çocuk diğer dilde yanıt verse de bunda ısrarcı olmalıdır. İki dilli çocuk yetiştirirken bu stratejinin gerekli olmamakla beraber başarılı olduğunu bilmekteyiz; iki dilli çocukların ebeveynleri her iki dili kullanarak konuşsa bile, çocukların kafaları karışmaz, gecikmiş sayılmazlar; ayrıca kafaları kod değiştirme ile karışmamaktadır.

Kod değiştirmenin normal bir özellik olduğu iki dilli ailelerde önemli olan, çocuğun en azından diğer aile üyeleriyle konuşurken bunu kullanmayı öğreneceğinin unutulmamasıdır. Bu durum, kafalarının karıştığı anlamına gelmemekte; sadece kod değiştirme modeli sunulduğundan beri bu modeli öğrendikleri anlamına gelmektedir.

Akademik toplulukta kod değiştirmenin oldukça yüksek bir dil becerisi olduğu ve iki dilli bireyler arasında ve iki dilli toplumlarda bunun dili kullanmanın normal bir yolu olduğu bilinmektedir. İki dilli bireylerin uyduğu iki dili nasıl birleştirileceğine ait kurallar (konuşmacılar bunun farkında olmasalar bile) oldukça karmaşıktır ve kod değiştirilen sosyal durumların sıklığı iki dilli aileler ve toplumlar arasında değişmektedir. Bununla birlikte, kod değiştirme zengin ve kompleks dil kullanımı olarak kabul edilmektedir. Ne yazık ki bazen bazı eğitim ve sağlık uzmanları tarafından kod değiştirme çocuğun dil gelişimini engelleyen olumsuz bir durum olarak görölmektedir. Oysa, bu yanlış bir tutumdur. Eğer kod değiştirme aile içerisinde normal bir olaysa ebeveynlerin rahat olması önemlidir, aynı zamanda ev dışarısındaki ortamlarda bu yanlış ve olumsuz tutumlarla karşılaşabileceklerinin farkında olmalıdırlar.

6. Hangi yaşta çocuğu ikinci dili kullanmaya teşvik etmeliyiz? Öncelikle “ev” dilindeki kontrolü sağlayana kadar beklemeli miyiz ya da olabildiğince erken mi başlamalıyız?

Erken çocukluk döneminde ne zaman başka bir dilin öğrenilmesine başlanacağına dair kesin bir yaş bulunmamaktadır. Dünyadaki pek çok çocuk doğumdan itibaren ev ortamında iki dil öğrenebilmektedir. Bir çok çocuk bir dili evde öğrenirken, diğer dili de okulda ve uzun dönemde eşit başarıda öğrenmektedir. İkinci dili öğrenmek için birinci dilin öğrenilmesini beklemek gerekmez. Eğer çocuğunuzun ikinci dilde aksansız konuşmasını istiyorsanız, çocuk 6-8 yaşına gelmeden önce ikinci dile maruz bırakmanız tavsiye edilmektedir.

Çocuklara ikinci dil daha geç yaşlarda yada hatta geç ergenlik döneminde verildiğinde, o dilde çok akıcı konuşmacılar olsalar bile çok nadir tam olarak ana dil kullanıcıları gibi sesleri üretebilirler. Yaştan öte, başarılı iki dilli çıktılar çocukların zengin, sık ve devamlı olarak her iki dile maruz kalması ile ve farklı bağlantılarda konuşma ve kullanmaya bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Her iki dilde eğitsel fırsatların verilmesi uzun dönemli iki dilli başarının sağlanması önemlidir.

7.a Okulda kullanılan dil evde kullanılan dilden farklı ise ve çocuğum her iki dilde de zorluk çekiyorsa çocuğumla hangi dili kullanmalıyım? Ev dilini bırakıp sadece bir dil mi kullanmalıyız? Eğer ebeveynleri olarak biz ev içinde kullanılan dili bırakır; büyük anne ve büyük babası kullanmaya devam ederse ne olur?

7.b 5 yaşında iki dilli ve özgül dil bozukluğu tanısı almış bir çocuğumuz var. Ev içerisinde onunla sadece bir dili (okulda kullanılan dil) kullanmamız gerektiğine ilişkin bir tavsiye aldık. Biz iki dilli bir aileyiz, ablası ve erkek kardeşi iki dili konuşabiliyor; dolayısıyla bu bizim için zor. Bu tavsiyeye uymalı mıyız?

Ne yazık ki bu, gecikmiş dil, dil bozukluğu ya da okuma dahil dil ve öğrenme bozukluğu olan çocukların ebeveynlerine sıkça verilen bir tavsiyedir. Bu tavsiyenin temeli dil ya da dile bağlı öğrenme bozukluğu olan çocuklar için iki dil öğrenmenin kapasitelerinin ötesinde olduğu ve iki dili kullanmaya devam etmenin sorunlarını daha da ağırlaştıracadı inancından gelmektedir. Deneyimlerimize göre, çoğu sağlık

uzmanları ve eğitimci dil bozukluğu olan çocuklardan iki dilden birinin elenmesinin “terapinin” bir parçası olduğuna inanmaktadır.

Bizim için önemli olan bu inançları ortaya koyacak bir araştırma kanıtı bulunmamasıdır. Aksine, dil bozukluğu olan çocuklar da iki dilli olabilirler. Down sendromu gibi ağır zihinsel güçlükleri olan pek çok çocuğun; otistik çocukların ve özgül dil bozukluğu olan veya disleksik olan çocuklar iki dili konuşabilir ve okuyabilir. Aslında, 6. soruda anlatılan çocuklar bunun bir kanıtıdır; çünkü dil öğrenme güçlükleri olmasına rağmen iki dili konuşabilmektedir.

Özgül dil bozukluğu olan iki dilli çocuklar her iki dili tek dilli çocuklara göre daha yavaş öğrenmektedir ve her iki dilin üst düzey becerilerinde sınırlılıkları olabilir; ancak bu sınırlılıkların tek dilli özgül dil bozukluğu olan çocukların sınırlılıklarıyla benzer olduğunun bilinmesi önemlidir. Diğer bir deyişle, iki dilli olarak yetişmek özgül dil bozukluğunu daha kötü yapmaz.

Aile ve toplum bağlamı bir başka değerlendirme noktasıdır. Eğer aile zaten iki dilliyse ve belki toplum da öyleyse, böyle bir çevrede çocuğu tek dilli yetiştirmek zor olacaktır. Tam bir kimliğe sahip diğer aile ve toplum bireylerinin çocuğun keyfini kaçırmaması ya da, diğer büyük anne ve büyük baba ile yakın ilişkilerinin olması izolasyon ve yetersizlik duygularını hissettirebilir. Down sendromu ve otizm gibi gelişimsel bozukluklardan kaynaklanan dil öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların ise, her iki dili de öğrenmeleri gereklidir. Ebeveynleri onların uzun süreli birincil bakıcıları ve sosyo-dilbilimsel muhatapları olacağı için ana dillerini öğrenmeleri, sağlık ve eğitim sistemleri ile ilgili olarak da toplum dilini öğrenmeleri önemlidir. Bu nedenle özgül dil bozukluğu olan ya da başka dil ve öğrenme bozukluğu olan çocuklar için evdeki iki dilden birini konuşmak, ya da bir dili diğerine tercih etmek için iyi bir neden bulunmamaktadır.

Bunları söylemekle birlikte, çocuğun kendisi bir dili diğer dile tercih edebilir ve doğal olarak diğerine göre bir dilde daha fazla yetkin olabilir. Ancak özgül dil bozukluğu olan iki dilli çocukların normal dil gelişimi olan iki dilli çocuklara göre bu tercihi daha çok yaptıklarına dair bir kanıt elimizde bulunmamaktadır.

8. Oğlumuzu ikinci bir dili öğrensin ve iki dilli olsun diye evde konuştuğumuz dilden farklı bir dilde yabancı dille eğitim yapan bir okula göndermeyi planlıyoruz. Fakat, oğlumuz özgül dil bozukluğu tanısı aldı. Bu durum, yabancı dil eğitimine uygun olmadığı anlamına mı geliyor?

Özgül dil bozukluğu olan çocukların yabancı dille eğitim yapan okullarda (derslerin evde konuşulan dilden farklı ikinci bir dille eğitim verildiği okullar) ne kadar başarılı oldukları ile ilgili yeterli araştırma kanıtı bulunmamaktadır. Ama alanyazında var olan araştırmalara göre Kanada’da Fransızca yabancı dille eğitim yapan okullara giden gecikmiş dilli İngilizce konuşan çocukların başarıları, gecikmiş dilli İngilizce konuşan ve eğitimi yine İngilizce olan okullardaki çocukların akademik başarıları ile benzerlik göstermektedir.

Yabancı dil eğitimi veren okullara giden çocukların dil gelişimleri hakkında bilgi verir misiniz?

Bu konu hakkında sınırlı bilgiye sahibiz; bununla birlikte göçmen ailelerden geldikleri için ikinci dillerinde okula giden özgül dil bozukluğu olan çocuklar ile ilgili araştırmalar vardır. Bu noktada ikinci dilde eğitimin ailelerin tercihleri olmadığını da belirtmek gerekir. Bu araştırmalar, özgül dil bozukluğuna bağlı olarak ikinci dil becerilerinde sınırlılıklarına rağmen, çocukların ikinci dilde akıcılık geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu çocuklar diğer göçmen çocuklardan daha fazla ilk dillerini kaybetme riski taşımamaktadırlar.

İki dilliliğin bir gereklilik mi yoksa bir tercih mi olduğunun farkına varılması önemlidir. Oğlunuzun durumunda, iki dillilik bir tercihtir. Bu tercih, ebeveynlerle çocuklardan bazı sorumlulukları, taahhütleri beraberinde getirmektedir. Ayrıca çocuğun başarısı için gereken herhangi bir dil ve akademik desteğin okul tarafından verileceğine dair bir taahhüt de talep etmektedir. Dolayısıyla, özgül dil bozukluğu olan çocukların okulda ikinci bir dili öğrenemeyeceklerine dair bir kanıt bulunmamasına rağmen; ebeveynler böyle bir eğitsel ortamda çocuklarının başarılı olabilmelerini sağlayacak ilgi, motivasyon, zaman ve kaynakları sorgulama gereksinimi duymaktadırlar.

9. Kızım ana dilinde akıcı; ancak okuldaki dili edinmekte zorlanıyor. Sadece ikinci dilde gecikme (yetersizlik) olabilir mi?

Gecikmiş dil ve özgül dil bozukluğu gelişimsel bozukluklardır. Bu, çocukların erken nörogelişimsel dönemlerinde meydana gelen bazı aksaklıkların bir sonucu olarak ortaya çıktığı anlamına gelmekte ve kalıtsal olduğuna dair düşünceler bulunmaktadır. Gecikmiş dil ve özgül dil bozukluğu arasındaki bir fark, erken dönem gecikmiş dile sahip olan çocukların pek çoğu okula gitmeye başladıklarında akranlarıyla arayı kapatıyor olmalarıdır. Ama özgül dil bozukluğundan etkilenmiş çocuklar gecikmiş dil ile başlarlar; fakat okul çağı yaşlarında da sözlü dildeki yetersizlikleri devam eder.

Dil edinme ve öğrenme, birinci ya da ikinci dil olsun, gelişimsel dil bozukluğundan etkilenebilir. Özgül dil bozukluğu olan iki dilli bir çocuğun bir dilde belirtisi olup diğer dilinde olmaması olası değildir.

Yine de, bütün iki dilliler, bir dilde diğerinden daha iyi ya da yetkin olabilirler; ama bu durum sizi “seçici” bir dil bozukluğu yanılgısına düşürmemelidir. Eğer çocuğunuz ikinci dili öğrenmekte zorluk yaşıyorsa, bu çevresel faktörlerden de kaynaklanıyor olabilir. Eğer okuldaki dil toplumsal dil değilse ve çocuk o dile sadece okulda maruz kalıyorsa, o dilde akıcı olmaları en azından 1-2 yıl alabilir. Diğer taraftan, eğer çocuk toplum dilini, o dili konuşan tek dilli akranlarıyla konuşarak okulda maruz kalıyorsa tek dilli akranlarıyla kıyaslandığı için zorluk yaşıyor gibi de görülebilir, ki bu da haksız bir kıyaslamadır.

Okul dilini konuşan tek dilli çocuklar gibi iki dilli çocukların o dili konuşması 3-5 yıl sürebilir. Okul dilini öğrenmede güçlük yaşanmasının diğer nedenleri arasında motivasyon eksikliği, akademik sorunlar yada çocuğun dil öğrenmeye yatkın “yetenekli” bir öğrenici olup olmaması gösterilebilir.

10. Özgül dil bozukluğu ardışık iki dillilerde ne zaman tanılanmaktadır? Bu çocuklar ikinci dile ne kadar süre ile maruz kalmalıdır?

(Lütfen ayrıca 8. sorunun yanıtını okuyunuz.)

Okuldaki tek dilli akranlarıyla kıyaslandıklarında çocukların ikinci dilde sözlü dilde yetkinleşmeleri 3-5 sene; okuma ve yazma dahil, akademik dil becerilerinde yetkinleşmeleri ise 5-7 sene alabilir. Çocukların ikinci dilde tam olarak yetkinleşmeleri oldukça uzun zaman aldığı için, özgül dil bozukluğu olan çocukların erken ve etkili bir biçimde belirlenmeleri gerektiği konusunu gündeme getirmektedir.

Eğer klinisyenler çocuğun ikinci dile yeterli şekilde maruz kalmasını beklerlerse, çocukların terapiye ihtiyaç duyduğu yaşlarda özgül dil bozukluğunun tanılanmasını geciktirmiş olacaklardır. Ne kadar erken tanı-değerlendirme yapılırsa o kadar erken terapi yapılması önemlidir. Buna karşıt bir sorun ise, normal iki dilli çocukların ikinci dildeki becerilerini beklediği gibi tamamlamamış oldukları için özgül dil bozukluğu tanısı almaları riskidir. Bu durum “aşırı-belirleme” olarak tanımlanmaktadır.

Tanılamada “gecikme ya da aşırı-belirleme” olmaması için bazı değerlendirme stratejileri bulunmaktadır. İlk olarak, dil bozukluğu belirtilerinin iki dilli bir çocuğun her zaman her iki dilinde de olacağı için, aile raporu ya da doğrudan gözlem ile çocuğun ilk/ana dil öyküsü ve o anki becerilerine ait bilginin alınması önemli olacaktır. Çocuk ilk dilinde dil gecikmesi ve bozukluğunun belirtilerini gösterecektir. İkinci olarak, çocuğun ikinci dildeki performans değerlendirmesi yorumlanırken, kıyaslama iki dilli çocuklar ile yapılmalıdır. Çocuk 3-5 sene okulda tam zamanlı olarak o dile maruz kalmadığı sürece diğer tek dilli çocuklar ile kıyaslama yapılmamalıdır.

Bu stratejiler daha doğru tanılama yapılmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte, testler bulunmaktadır, o dile maruz kalınan süreye göre kategorilendirilmiş iki dilli normlar tamamlanıp testler geliştirilinceye kadar, özgül dil bozukluğu olan ardışık iki dilli çocukları tanılama her zaman tek dilli olanları tanılamaktan daha zor olacaktır.

11. Bu alanda sizin önerebileceğiniz kitaplar var mı?

Genesee, F., Paradis, J. & Crago, M. (2004). *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning*. Baltimore, MD: Brookes. [the 2nd edition will appear in 2011]

The Canadian Language and Literacy Encyclopedia
Kanada Dil ve Okur-Yazarlık Ansiklopedisi